

SZÉP MAGYAR KÉPESKÖNYVEK

Két építészettel foglalkozó kiadvány gazdagítja könyvkultúránkat.¹ E munkák nemcsak az elmúlt, de jelen életünk alaposabb megismeréséhez és megértéséhez is jelentősen hozzájárulnak. A megjelentetés érdekessége és erénye, hogy a két könyv szervesen kiegészíti, sőt feltételezi egymást!

Gerő László Történelmi városok címmű kötete útikalauz az épületek dzsungelében. A kezdetektől napjainkig, a városok alapsejtjeitől, azok sejtcsoportjaitól, nagy településsé tömörülésükig vezet el olvasóit. A történelmi városok felvázolásával mai nagy- és középvárosaink történelmi múltja rajzolódik ki. Beavatja az olvasót, milyen történelmi fázisban, milyen tényezők összhatásának tulajdonítható egy-egy jelentős település kialakulása s milyen képletei, változatai vannak a magyar településkultúrának.

Granasztói Pál könyve – Szép magyar városok – röviden úgy jellemezhető, hogy képeskönyv felnőtteknek! A már kész, kialakult településeket boncolgatja, a múlt rajza nagyvonalúan átfogó. E két munka egymás utáni vagy együttes olvasása teljessé teszi a magyar településkultúráról szerethető legfontosabb ismereteket.

Gerő László történelmi városokkal foglalkozó munkája élvezetes stílusával minden érdeklődő számára érthetővé teszi az egyébként elvont és komplikált ismeretanyagot. A könyv nyelve egyszerű, köznyelvi elemekből épül fel, mindvégig könnyed, lendületes, helyenként képszerű, a nehezebb szakmai kifejezéseket ebben a nyelvi mezőben oldja fel. A szerző alapvető szándéka, célja a magyar urbanisztika Árpádoktól napjainkig ívelő fejlődésének bemutatása ismeretterjesztő jelleggel. A történelmi áttekintést különlegességek, helyi sajátosságok és idegen tényezők elemzésével színesíti. Elidőz olyan helyeken, ahol több korszak építészetének egymásra rétegződése figyelhető meg. Számos korabeli térképet,

alaprajzot vonultat fel az átfarmódások, átépítések dokumentálására.

A bennünket környező, életünknek keretet adó tárgyi világ rajzából nem marad ki a mindezt létrehozó, éltető emberi tényező sem. Bemutatja jó néhány történelmi nagyságunk életének színterét, lakóházát. A könyv szerzője lényegesnek tekinti taglalni, általában milyen volt a középkori városok környezete, életvitele, s hogyan fejlődött, nemesedett avagy sekélyesedett koronként elődeink ízlése, szorgalma és anyagi ereje.

Granasztói Pál szép magyar városokról szóló könyve lakóhelyünk eddig ismeretlen, észre nem vett részleteire irányítja figyelmünket. Könyvében sorjázó apró részletek jó része ismert számunkra, ám a napi hajzában nem értékeljük kellőképpen árnyalati szépségeiket. Egyben meggyőzően mutatkozik meg, hogy minden egyes városunk más-más színeket, vonásokat őriz.

Miért szép? – tesszük fel a kérdést egy-egy költeménnyel kapcsolatosan. *Granasztói* is e kérdés foglalkoztatja, eszerint elemzi nagyobb településeinket. A szöveget kísérő fotóanyag meglepően bőséges. A fényképek erénye, hogy sok a felülnézetben készült, illetve a ritkán látható, valamilyen okból rejtett részletet bemutató fotográfia. Bár e kötet nem elméleti munka, tisztázza a műemléki körzetek jelentőségét, gyakorlati szerepét. E történelmi örökségnek – a szerző véleménye szerint – az ókori agora szerepét és lehetőségeit kellene átvennie.

A szerző a hársorok ősi szöveit, szövegtrendjét felnagyítja, szemléletessé teszi jellegzetességeiket. Ismerteti a párhuzamosságok hosszú sorát egy-egy településen belül és a városok egymás közti kapcsolatrendszerében. Elemzi, hogy a földrajzi környezet, a szűkebb tájegység miként befolyásolja a városképet, az építésmódot. A visszatérő jelenségek mellett jobbra az egyéni vonásokat hangsúlyozza.

Zóka László

¹ *Gerő László*: Történelmi városok Corvina, 1978. 135 old. *Granasztói Pál*: Szép magyar városok egy építész szemével Corvina, 1978. 240 old.

MÓRICZ ZSIGMOND KÖZÖTTÜNK

Válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta
Kántor Lajos

(Kriterion Könyvkiadó. Bukarest,
1979. 286 old., 50 fénykép)

Szerény kivitelű, gazdag tartalmú „évfordulós emlékkönyvvel” köszöntötte a Kriterion Könyvkiadó *Móricz Zsigmond* születésének 100. évfordulóját. Huszonnégy szerző – egykori barátok, tanítványok – vallott Móriczról, az emberről, az íróról, Móricz erdélyi útjairól, Erdélyhez fűződő kapcsolatairól, szállították „az építőköveket a Petőfi Erdélyben és Jókai Erdélyben mintájára esedékes Móricz Zsigmond Erdélyben kötetéhez.”¹

Számvetés is ugyanakkor ez a kötet. Ki-ki a maga módján válaszolt a feltett kérdésre: „hogyan állunk Móricz Zsigmond jelenlétével Erdélyben, Romániában – 1979-ben?” Tényközlés, adatszolgáltatás valamennyi írás, amely bizonyítja Móricz Zsigmond kortársi jelenlétét. Történelmi jelenlétét művei, műveinek szelleme tanúsítja.

Hasznos, tartalmas olvasmányok, szívet-leket melengető vallomások ezek az írások Móricz Erdélyi útjairól, a székely, a kalotaszegi emberekkel, a barátokkal, íróársakkal (*Kós Károly*,

Tamási Áron, Balogh Edgár, Nagy István stb.) való találkozásokról, a Kelet Népe szerkesztőjének és az erdélyi íróknak kapcsolatteremtéséről (publikálási lehetőséget kívánt adni számukra), Móricz Erzsikéről, életéről, a Kelet Népe erdélyi terjesztésében kifejtett tevékenységéről stb.

A még diákok, az induló írók példaként tekintettek Móricz Zsigmondra (*Bartalis, Beke, Asztalos*), s életre szóló üzenetet kaptak tőle. Megtanulhatták a nép szolgálatának fontosságát. „Akkor ér valamit egy ember tudása, ha másokat szolgál vele, nagyobb közösséget, egész népet vagy éppen az emberiséget.” Az összetartozás, a népek egymásraultaltságának, barátságának gondolatát vallotta Móricz, pl. 1941 tavaszán a kolozsvári fiataloknak tanácsolta „... minékünk kell sok megértéssel... kezdeményeznünk és az őszinte barátság szándékával kinyújtani kezünket román kollegáink felé.”

Móricz sokrétű, széles körű történelmi tájékozottságát, egészséges ítélőképességét, nyelvművészetét, félelmetes emberismeretét megcsodálhatjuk a kötet íásaiban. A szerzők, ha mint kísérők számolnak be a Móricz erdélyi útjai során szerzett tapasztalataikról, kiemelik még Móricz közvetlenségét, kapcsolatteremtésének egyszerű természetességét, gyűjtési módszerét. Móricz 1941-ben tájékozódni kívánt a székelyek körében. Hogyan él a nép, hogyan élhetne? A valóságot akarta ábrázolni. „A nép ügyéért utazott, a nép igazát és jövőjét kereste.” Megragadta a székely nép eleven észjárása. Belső tűz fűtötte az embert, az író.

A kötet stílusát a lírai melegség, a közvetlenség, a természetes egyszerűség jellemzi, találkozásokat, benyomásokat, emlékeket, észrevételeket közvetítenek a szerzők, amelyekben mindig jelen van a Móricz iránti tisztelet és nagybecsülés.

Szerkezetileg is, tartalmilag is jól egészíti ki a „számvetés”-t és bizonyítja Móricz kortársi jelenlétét a *Gábor Dénes* által összeállított bibliográfiai adalék: Móricz Zsigmond a romániai magyar irodalomban 1945–1979. A hat fejezetben közreadott bibliográfia (Móricz önálló kötetei, újra közölt írásai, művei a színpadon, a rádióban, írások Móriczról és műveiről) adalék „az életmű feltérképezéséhez vezető úton”, jó alap a következő nemzedékek munkájához.

A kötetnek a magyarországi irodalomtörténet, könyvkiadás számára is van mondanivalója. Feltehetjük mi is a kérdést önmagunk számára: hogyan állunk Móricz Zsigmond jelenlétével Magyarországon? Megtettünk-e mindent azért, hogy megvalósítsuk kortársi, történelmi jelenlétét? Azt hiszem, van még tennivalónk!

Leblancné Kelemen Mária

¹ *Kántor Lajos*: Móricz Zsigmond jelenléte. – *Kós Károly*: Találkozásaim Móricz Zsigával. – *Szombatsfalvy Júlia*: Ha én lettem volna Móricz Zsigomondné. – *Bartalis János*: Találkozás 1926-ban. – *Corneliu Codarcea*: Móricz Zsigmond a régi Romániában. – *Balogh Edgár*: „Julián barát”. – *Szentimrei Jenőné Ferenczy Sziszi*: Néhány találkozásom Móricz Zsigomonddal. – *George Sbarcea*: Pesti beszélgetés. – *Szentimrei Jenő*: Erős Zsiga. – *Szabó T. Attila*: Móricz Zsigmond és Kelemen Lajos találkozásai. – *Molter Károly*: Móricz Zsigmond Marosvásárhelyt. – *Bözödi György*: Móricz Zsigmond a székelyek között. – *Tamási Áron*: A nagy csevegő. – *Jordáky Lajos*: Egy kolozsvári délután Móricz Zsigomonddal. – *Nagy István*: Móricz Zsigmond építkezése. – *Horváth Elek*: Móricz Zsigmond Kalotaszegen. – *Kovács György*: Móricz Zsigmond utolsó levelei Erdélybe. – *Lőrinczi László*: Dedikáció. – *Gellért Sándor*: Találkozásom Móricz Zsigomonddal. – *Abafáy Gusztáv*: Rekviem Móricz Erzsikéért. – *Kovács László*: Móricz Zsigmond. – *Asztalos István*: Példa. – *Beke György*: Móriczcal kezdődött. – *Imreh István*: A Móricz Zsigmond Kollégium ébresztése.

ÚJHELYI IMRE

(Mezőgazdasági Kiadó, 1978. 206 old.)

A honismereti irodalom izmos helytörténeti és néprajzi ága mellett már sok színvonalas üzemtörténeti, településtörténeti és művelődés-történeti munkának is örülhettünk az utóbbi években. Ritka azonban az olyan mű, amely egy-egy tudós, művész vagy közéleti személyiség szerepét és hatását mutatná ki szülőföldjén vagy működése területén. Pedig illő lenne már felmérni kincseinket, hogy ne csak emléktáblával, szoborral, névadással, hanem a szellemi és erkölcsi örökség színvonalas megörökítésével is lerójuk tiszteletünket szülőföldünk nagyjai iránt.

A mosonmagyaróvári egyetem területén sétálók valószínűleg csak nagyon keveset vagy semmit sem tudnak Újhelyi Imréről, akinek emlékét *Pátzay Pál* szép szobra őrzi, s akiről a városban utcát és iskolát neveztek el. A gazdasági akadémia európai híru tanárának emlékét őrizendő, most jelent meg az Egy neves állattenyésztő élete és munkássága című könyv. A mű tíz vállalat, termelőszövetkezet és testület anyagi összefogásával került kiadásra, példázván azt, hogy sokan maguknak érzik Újhelyi szellemi örökségét és példamu-tató emberségét.

A könyv nem kimondottan helytörténeti mű, elsősorban agrártudományi: egy tudós elméleti és gyakorlati munkájának szakmai szempontú értékelése. Újhelyi Imre azonban több évtizedes magyaróvári tevékenysége alatt úgy összeforrott a várossal és Moson megyével, hogy élete és műve elszakíthatatlan a vidéktől. A szerzők gondosan felderítették mindent, ami e kapcsolatot tartalmazta, sokoldalúbbá és elevenebbé teszi.

A nagy szorgalommal összegyűjtött adatokból először Újhelyi Imre családját és szülőfaluját, Dunapatajt ismerjük meg. Az elemi és középiskolai tanulók után a Magyaróvári Gazdasági Akadémián folytatta tanulmányait. Itt a híres tanári kar tagjai – jórészt későbbi munkatársai – *Cselkó István, Cserháti Sándor, Kosutány Tamás, Linhart György, Thallmayer Viktor, Hensch Árpád* és mások oktatták nemcsak szakmai ismeretekre, hanem a szakma szeretetére és a parasztok megbecsülésére is. Újhelyi az akadémia elvégzése után nemskára a Magyaróvári Gazdasági Akadémiára került előadónak. Ennek a nagyszerű intézménynek volt tehát a hallgatója, ezt követően 20 évig tanára, 10 éven át pedig az igazgatója.

Újhelyi nevelőként, igazgatóként és tudósként egyaránt nagyszerű jellem volt: őszinte, szigorú, igényes. Szerénysége közismert volt. 1896 és 1908 között összesen 365 előadást tartott Moson megye falvaiban a parasztnak, akik becsülték

és szerették őt. Legnagyobb jelentőségű gyakorlati tevékenysége a Magyaróvári Szarvasmarhatenyésztő Egyesület megalakítása volt, ennek révén sikert aratott az általa kidolgozott korszerű tenyésztési szemlélet. Az egyesületben tejlellenőrző szakosztályt és több mint húsz tejszövetkezetet hozott létre. Javaslatára létesült a Magyaróvári Tejkísérleti Állomás, amelynek vezetője volt, s amely megalapozta az óvári sajtók jó hírét. Gyakorlati szervező- és tudományos elméleti munkája során több száz tanulmányt és cikket írt külföldi és belföldi szakfolyóiratokba és a helyi újságokba. Önálló műveinek száma harminc.

Életműve a sok, ma is időszerű tudományos elven és megállapításon kívül több erkölcsi tanulsággal is szolgál. Példázza, hogy igényes tudósként is foglalkozni kell a gyakorlattal, hogy az élen járó elmélet és a mindennapi gyakorlat ugyanannak a tevékenységnek a két oldala, hogy a szellemi értékek átadása és széles körben való terjesztése alázatra és emberségre nevel, s hogy miként egyesülhet egy személyben az elméleti felkészültség, a gyakorlati alkalmazásra, átadásra való képesség és a fejlett közösségi érzés, amely legfőképp a szűkebb hazával való szoros kapcsolatban nyilvánul meg.

Újhelyi Imre emlékét életműve, tanítványai és követői őrzik. Szülőfalujában emlékszobát rendeztek be, a Magyar Agrártudományi Egyesület javaslatára Újhelyi-emlékplakettet alapítottak, és működése helyén, Mosonmagyaróváron is ápolják a hagyományt. Elismerésül *Kecskés Sándor* és *Mikó Kovács Miklós* lelkiismeretes, sokoldalú és szakszerű munkáját, amelyben összefoglalták hatalmas munkásságát. Tanulmányukat nem sikerült ugyan a kor történeti összefüggéseit is feltáró egésze szerkeszteni, de a nagyszámú forráson alapuló tényanyag szakszerűsége és ösztönző, nevelő hatása méltó Újhelyi emlékéhez.

Tuba László

EMLÉKEZŐ FALU

(Kossuth, 1979. 260 old.)

A könyvet 128 író, illetve író ember írta. Ahány író, annyi történet. Rövid, érdekes, vidám – ma már mindenesetre vidám – históriák, események.

Dr. Romány Pál írja a könyv előszavában: „A régi paraszti élet tárgyi emlékei, eszközei műzeumi tárgyak – vagy éppen lakásdíszek – lettek, a jellegzetes paraszti porták pedig skanzenek látványosságai... De ki őrzi meg – a bizonytalan szájhagyományon és az irodalmi alkotásokon kívül – a szocialista mezőgazdaság vajúdságának emberi leltárát, a töprengések savát-borsát, az egymillió belépést szentesítő aláírás egymillió történetét?”

Ezért hirdette meg 1977-ben a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium és a Magyar Írók Szövetsége az „Emlékező falu” pályázatot, melyen bárki részt vehetett az utóbbi harminc esztendő történetével. A felhívás eredménye felülmúlta a várakozásokat. Összesen 778 jelítés borítékban 1446 pályamű érkezett, amelyből 898 művet ítélte a bíráló bizottság megfelelőnek, és ebből 128-at olvashatunk a könyvben.

Százhuszonnyolc epizód a milliónyiból, amelyek egy-egy ember, egy-egy csoport, vagy falu életében valamikor fontosak, döntők voltak. A milliónyi kis történet hatalmas történelmi korszakot épített fel. Érdekes így, kis tégláakra bontva megismerni a hősi korszakot, az egy emberöltő alatt átforgalmazott világot. Mintha mikroszkóp alatt vizsgálnánk egy összefüggésében már jól ismert testet. A nagyító alatt a történetek jelentéktelenné tűnő cseppjeiben is ott van az egész korszak, mint sejtben a test jellegzetes összetevői.

A könyv olvasmányos, élményt nyújtó, pihentető. Egy-egy önálló írás nem több 2–3 oldalnál. Szórakoztató könnyedséggel ismerhetjük meg a tájakat, az embertípusokat, a viselkedéseket, a harcot, a vívódást, az elmúlt harminc év társadalmi átalakulását. A kis kockák a könyv végére egy kor történetévé állnak össze.

A hivatalos történetírás így soha nem öröközte volna meg az eseményeket. Ezért nagyon dicséretes a MEM és az Írószövetség kezdeményezése, hogy még az emlékezet távlatából megmentette a kor jellegzetes történeteit.

A méltatás befejezésére nem találok szebb szavakat, mint az Előszó záró gondolatait: az Emlékező falu – históriáival, történeteivel – a tettek, az azokat végbevivő emberek előtt tisztelg. Megjelenésének egyszerű ténye önmagában jelzi: anekdotakincsünk gyarapításában is ott van, elfoglalta helyét a dolgozó ember.

Amit leírtak: agrártörténelmi érték, hitelét napjaink erősítik.

Dr. Szegő Lajos

HAJDÚ MIHÁLY

AZ 1646–47. ÉVI BANDINUS-FÉLE ÖSSZEÍRÁS NÉVSTATISZTIKÁI

Magyar Személynévi Adattárak 30.

(Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névutató Munkaközössége, Budapest, 1980. 53. old.)

1622-ben alakult Rómában egy misszionárius-jellegű szervezet, a Sacra Congregatio de Propaganda Fide, amelynek legfőbb feladatai közé tartozott a török megszállta területek katolikusainak lelki gondozása, vallásuk megtartásának

segítése. A szerzetesekből és papokból álló szervezet működését megengedték a törökök, mert a zömében szegény ferencesekből álló tagjai életmódban hasonlítottak derviseikhez. Dél-Magyarországot több ízben is, emberöltőnyi időközökben bejárták, és hazatértük után összefoglaló jelentést tettek újtjuról. Ezek a viszonylag szűkszavú iratok sokszor egyedüli forrásai bácskai községeink XVII. századi történetének.

Hasonló jellegű, de jelentőségében és tartalmában messze a többi fölé emelkedő az úgynevezett Bandinus-féle összeírás, mely 1646–47-ben készült és a moldvai magyarság egyik alapvető forrása. Történészek, néprajzosok, nyelvészek sora (*Auner Károly, M. Costachescu, Lükő Gábor, Domokos Pál Péter, Mikecs László*) használta föl adatait Moldvával foglalkozó munkájában. A vaskos jelentés eredetije nem maradt ránk, de több latin másolatát ismerjük. (A budai ferencesek könyvtárában 1940-ben még meglévő példány jelenleg lappang. A XVII. század közepén, *Marisconi* lengyel nuncius számára készült másolatot pedig e század elején adta el a szentszék egy román könyvgyűjtőnek.)

Az egyes másolatokat külön is kiadták, de a kiváló felkészültségű Mikecs László művelődéstörténelmi, településtörténelmi tanulságait is levonta 1944-ben kiadott, ma már könyvritkaságnak számító művében.

Mi indokolja akkor újbóli feldolgozását? – teheti fel joggal bárki a kérdést. Mikecs nem adott számszerű képet sem a családnevekről, sem pedig a keresztnevekről, bár sokoldalú névmutatója enyhíti ezt a hiányt. Nem lehetséges viszont az egybevetés más vidékek névanyagával és korabeli – a dolog természetéből folyóan első sorban erdélyi – összeírások feldolgozásaival. A névanyag újból és újból történő áttekintése nehézkes és csak külön számítgatásokkal tudja a felhasználó meghatározni a korra és vidékre jellemző sajátosságokat. Márpedig aligha lehet közömbös kutatásunk számára, hogy a Bandinus-jelentésben szereplő, ezernél több személy kételemű neve mit árul el. Bandinus ugyan a moldvai katolikusokat írta össze, ám ezek – néhány kivételtől eltekintve – magyar anyanyelvűek voltak.

E névanyag rendszert teremtő vizsgálata egyrészt a magyar névkincs XVII. századi időszakára, mélyebb összefüggéseire vet fényt, másrészt településföldrajzi és népmozgalmi kérdések megválaszolására ad módot. *Hajdú Mihály* módszer-tanilag kiforrott könyve ezért jelent nyereséget a magyar névtudomány egészé számára, és különösen hasznos a moldvai csángók ethnikai vizsgálata szempontjából.

Kőhegyi Mihály

KÉPEK PÉCS TÖRTÉNETÉBŐL, 1686–1948

(A Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal)
megbízásából készült a Baranya megyei
Levéltárban. Pécs, 1977. 178 old.)

Pécs több ezer éves története során folyamatosan alakult, változott – erről tanúskodnak azok a leletek, amelyek sorra kerülnek elő a véletlen vagy a szervezett feltárások során. Ezek az értékes dokumentumok és a város történetének szeretője készítette *Bezerédy Győzöt*, hogy a rendelkezésre álló hatalmas anyagból válogatást készítsen Pécs utóbbi néhány száz éves történetéről.

A felszabadulás utáni részfeldolgozások jelleknél fogva nem törekedtek a város történetének feldolgozására. Voltak kezdeményezések – ide soroljuk elsősorban *Babics András* szénbányászattal foglalkozó monográfiáit, a *Ruzsás Lajos* által készített Zsolnay-gyár történetét, a munkásmozgalmak történetét három kötetben bemutató válogatást –, de Pécs története elkerülte a részletesebb igényű feldolgozásra kész erőket. Ezért újszerű és érdeklődést keltő kiadvány *Bezerédy Győzö* könyve, amely szövegében – a különböző források alapján – sokrétűen rajzolja meg a fő eseményeket, néhol bizalmasabban is jellemezve a kor hangulatát. A képek gondos reprodukálását *Zalka Éva* és *Keresztény János* végezték. Ez a képanyag sejteti, hogy a közölt anyag mögött számos érdekes emlék húzódik meg. Sajnos néhány kép – a gondos retusálás ellenére – elmosódott. Talán mód nyílt volna arra is, hogy a régi felvételek mellett bemutassuk a mai utcaképet, érzékeltetve a változást vagy a hagyományos környezet megtartását. Nyelvtani és fogalmazási hibák is kerültek a szövegbe, a mértéktartóbb szövegezés nem egy helyen elegendő lett volna az események érzékeltetésére.

Bezerédy Győzö munkája – remélhetőleg – alapja egy később készíthető, áttekinthető és részletező várostörténetnek. A Baranya megyei Levéltár gazdag anyaga, a pécsi események sokrétűsége minden bizonnyal új színekkel gazdagítja az 1980-ban kétszáz éves „szabad királyi város” történetét.

Krisztián Béla

REGIONÁLIS OKTATÁSI-HONISMERETI ATLASZOK A SZOVJETUNIÓBAN¹

Az elmúlt tizenöt év során nagy számban jelentek meg a Szovjetunió különböző területéről honismereti jellegű atlaszok, amelyek elsősorban „iskolai tanulók, diákok, oktatók, valamint a párt, a tanács és a gazdasági szervezetek dolgozói számára készültek.” Csak kevés készült közülük közvetlen iskolai célra.

Az atlaszok nem egykaptafára készültek, méretük és tartalmuk is eltérő. Rendszerint 35–45 oldal terjedelműek, ennek egy része szöveg, s 45–65 db térképet tartalmaznak. A térképek méretaránya 1 : 750 000-től 1 : 2 500 000-ig változik, a leggyakoribb az 1 : 2 000 000-ós léptékű. Felépítésük fő vonásaiban azonos: bevezető, a természeti viszonyok és erőforrások, a lakosság, a népgazdaság, a szolgáltatások, a történelem. Részleteikben azonban igen eltérőek ezek az atlaszok: például a karagandai terület atlaszában szerepel a természeti adottságok lakosság életére gyakorolt hatásának értékelése, a népesség területi megoszlása, nemzetiségi összetétele, a városi és a vidéki népesség elhelyezkedése és mozgása, valamint foglalkozás szerinti megoszlása, ugyanakkor a murmanszki terület atlaszában a vidék orvos-földrajzi térképe található. A Kalmuk SZSZK atlaszában van olyan térkép, amely bemutatja a természeti- és éghajlati viszonyok, valamint az állattenyésztés közti kapcsolatot. Ebben az atlaszban még környezetvédelmi térkép is szerepel.

Komoly, tudományos értékű kiadványok ezek, de számottevő ismeretterjesztő szerepet is betöltenek. Jelmagyarázatuk egyszerű, így a térképek könnyen érthetőek. Ugyanakkor a térképek minősége és nyomdai kivitele nem felel meg minden tekintetben, kevés a kielégítő minőségű térkép. Elégtelen továbbá a jelenségek dinamikájának ábrázolása, ezt néhány atlaszban kiegészítő diagramokkal igyekeztek pótolni.

Amint az elmondottakból is kitűnik, a szovjet oktatási-honismereti atlaszok fő hátránya, hogy nem lehet őket összehasonlítani és egyeztetni. Ennek ellenére jelentős szerepet töltenek be az oktatásban és az ismeretterjesztésben. Nem véletlen, hogy a lakosság körében nagyon népszerűek és igen keresettek.

Halász Péter

¹ *Brühovszkaja, I. Sz.*: Regionálnüje ucseľnok raevdcseszkije atlaszú (Geodezija i Kartografija Moszkva, 1979. 11. sz. 47–51. old.) című cikke alapján.